

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végeztünk.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Hirdetések jutányos áron közöltetnek.
E g y e s z á m á r a 3 0 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadónival
Debrecen, Nyomató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

A tűz.

Jótevény erő a tűz. Most midőn a nap melege tőlünk elfordulóban, legélénkebben érez-
zük, hogy a természetre és az emberekre mit jelent.

A tűz a míveltség és a munka hatalmas eszköze. Az eszkimók világa jönne el ránk, ha
nem melegítene az égi hő forrás. Ha nem égnének a mértföldre felcsapó lángtölcsérek a Napon.
És megszűnnék a barátságos otthon varázsa, ha nem pattogna lángja vígan a kandallókban. És
megállanának az óriás gyárak zakatoló gépei, a melyek formálják, feldolgozni segítenek a munkás
kezek által termelt anyagot, ha kialudnának a lángok a kohókban, a melyekben a napnak sok ezer
évekkel ezelőtt felhalmozott melege szabadul ki, hogy legyen ismét új élet, új alakulat szülőjévé.

Áldás a tűz. Megmelegíti dermedt tagjainkat, mint a bűnös Péterét, ki a főpapok oszlop-
csarnokában egykor lobogó lángjához állott, mint Pált és társait, kik a hajótörés veszedelméből
menekedve köré telepedtek.

Élet a tűz s míg fénye felsugárzik a szemekben szeretetről beszél s mint a lelkesedés
lángja csudákat teszen, mint egykor Jeruzsálem piacán.

De veszedelem is a tűz. Ime elperzselte vetéseinket. Nem Isten, csak az Ő kegyelmének
eszköze. S csak addig jótevény, míg hatalma megfékezve és ereje lekötve van és nagy célok szol-
gálatában áll.

A régiek sokat tudtak mesélni a Titánokról a tűz szellemekről, melyek a hegyek alá vettette
lent a föld méhében hánykolódnak.

E tűzszellemek ma is élnek. Ha megszabadúlnak, megrázkódik a föld és ha lélegzethez
jutnak, kénköves füst és lávafolyam árad ki a reánk s virágzó városok lesznek romokká és gaz-
dag vidékek sivataggá.

Nem ismeritek-e Zsodomának és Gomorának történetét? Pompeiről és Herculánuról
nem tanítanak-e többé iskoláinkban? Hát arról a mi a Pilis hegygyel Martinque szigetén történt
s arról a pusztulásról, melynek most Közép Amerika virágzó városa lett az áldozatja nem olvastatok?
Ide hallott a roppant rengés és a Dunántúl is érezték hatását.

Hát a szivekben eltemetett és izzó vulkánokról nem tudtok; a szenvedélyekről, melyek
lángja ha felgyúl, éget és rombol? Mi itt a közelben éreztük perzselését.

Áldás a tűz. A munka, a barátság, a szeretet, a szent lelkesedés lángja. Áldás még a
szenvédések tüze is, melyen keresztül kell mennünk, hogy megpróbáljanak és megtisztítsanak. És
az az evangéliom szelid fénye, mely oltárainkon ég s mint fényes felhő a bűjosó s örök hazát
kereső népek felett lebeg.

De átok a tűz, mely Istentől idegen. A haragnak, a bosszuállásnak tüze és megemészti
azt, a ki könnyelműen felgyújtja.

Féljete a tüztől és ne játszatok vele.

A szocializmus.

A zsinaton komoly megbeszélés tárgyát képezte egy olyan egyesület, mely egyházi szempontból a nép szociális ügyeivel, ez égető kérdéssel foglalkozzék.

Ez lesz a célja a Kálvin-szövetségnek, melynek alapszabálytervezete is megjelent és a kitűzött célt tömören körvonalozza.

Komoly, számottevő férfiak állottak a mozgalom élére s nevek és egyéniségök biztosíték arra, hogy a munkát, a melyet megkezdtek dülöre is fogják juttatni.

Örömmel üdvözöljük e vállalkozást, melyre régóta szükség van, s melynek megvalósítására ütött az utolsó óra.

A római katolikusok már régen munkába állottak e mezőn, a baptizmus és nazarénizmus régóta e talajon mozognak s csak mi és a magyar református egyház késlekedünk eddig.

Oka e körülménynek és késlekedésnek könnyen megérthető.

A szocializmus sok ideig jóformán csak a gyárakban dolgozó munkások sorsával volt összefüggésben.

Az eszme, hogy a különböző osztályok sorsuk és életfeltételeik megjavítására egyesüljenek, lassan haladt a megvalósítás felé.

Elriasztott a külső forma is, melyben ez a nagy társadalmi mozgalom megindult.

A szocialista név egyet jelentett a forradalmáréval és Isten tagadóéval, ki a régi társada-

lomnak nem annyira megjavítására és átalakítására törekszik, mint inkább felforgatására és megsemmisítésére.

Azután azzal sem voltunk tisztában, hogy mi a mozgalomnak elvi alapja.

Az egyes társadalmi osztályok teljesen jogosnak tartották azt, hogy helyzetükön javítsanak, s részint nagyobb fizetésért, részint könnyebb s kedvezőbb létfeltételek megszerzéseért, az állam, a fentartó testületek ajtajain zörgessenek. De a törekvéseket még senki sem tartotta a szocializmus keretébe tartozónak.

A tény azonban az, hogy mind e mozgalmak ugyanazon elveken alapulnak és ugyanazon forrásból fakadnak, mely most a nagy néptömegek lelkét elteli és a mely eddig a gyárimunkásokat mozgatta.

Ez igazság felismerése után megállapítjuk, hogy tudva vagy öntudatlan a szociális mozgalmakban tényleg mi is részt vettünk s így nincs semmi ok reá, hogy a közös felelősségből és annak további irányításából kivonjuk magunkat.

Az eredmény a mit eddig lelkészeink, tanítóink és tanáraink fizetésének emelésére, hivatásunk teherviselésének megkönnyítésére elértünk, nem csekélylendő. Azonban az is világos, hogy a mit elértünk az még nem a cél s nem a kész eredmény, hanem csak egy lépcső a továbbiakra nézve.

A szociális mozgalmakban mi saját magunk is érdekelve vagyunk s ez az egyik fontos körülmény, mely a Kálvin-szövetség megalakítását

TÁRCA.

Katholicizmus és nemzeti hanyatlás.*

Jól tudják Önök, milyen merész és állandó kísérlet folyik napjainkban, hogy országunkat a pápaság akálába visszatérítsék. Megfigyelhették, hogy Arlesben, e francia városban, ahol ezelőtt 13 évszázaddal Augusztin barát Anglia megtérítése céljából megáldatott, éjjel-nappal imádkoznak Anglia megtérítéséért.

Manning bibornok azt szokta mondani, hogy legnehezebb feladat, amelyre a pápaság valaha vállalkozott: e császári törzs nyakát a pápai szék engedelmissége alá hajtani. Én nem gondolnám, hogy e feladat olyan nehéz lenne, amilyennek azt Manning bibornok gyanítja. Mindenkinek észre kellett venni, hogy napjainkban az angol jellem nagy változáson megy keresztül. A 16. és 17. századbeli Anglia sok tekintélyes családja kevés híján eltűnt. Önök tudják, hogy arisztokráciánk és a mo-

dern Anglia szociális vezetői nagy részben katolikusokká lettek és még több azok száma, akik napjainkban azzá lesznek. Tisztelt hallgatóim nem tudhatják olyan jól azt sem, amiről engem informáltak, hogy t. i. az angol egyházban százakra megy az olyan lelkipásztorok száma, akik abban a hiedelemben, hogy az anglikán egyház szertartása szerint való ordinálás (lelkészszé avatás) nem érvényes, pápista ritus szerint való felszentelésre törekedtek és azt meg is kapták.* A legutóbbi néhány év alatt 800 apáca zárda alapított Angliában, 2000 apácával s ezek az intézmények a continensbeliektől különböznek annyiban, hogy a polgári hatóság ellenőrzésén kívül vannak. Nem nagyítok, ha azt mondom, hogy az egész katolikus világ országunkra összpontosítja törekvését, nem kímélve sem pénzt, sem egyéb eszközt, amelylyel véleménye szerint Anglia áttérítését végrehajthatja. Ezek között fel kell említenem azt, amit a sajtó apostolságának lehetne neveznem, mert úgy áll a dolog, hogy az angol kath. egyház vezetőinek az a célja, hogy befolyásukat minden újságra különösen Lon-

* Ugy vagyok értesülve, hogy egy bizonyos vicarius Lambethben, római és görög felszentelés következtében püspöki rangban van, és mint ilyen, felhatalmazást nyert apostoli öröklési jog szerint ordinálni azokat a lelkipásztorokat, akik az anglikán szertartások érvényességét kétségbe vonják.

* England's Danger. By Robert F. Horton. M. A. D. D. Eighth edition. London: James Clarke and Co. 13 and 14, Fleet Street. 1899. Price Sixpence. 9 iv, 16-odrét, első értékezőse.

s a társadalom javítási törekvésekkel való beható foglalkozást indokolja. De van még más is. A nép érdeke, melynek gondja kezünkre és egyházunkra van bízva.

A nép helyzete egyformán kétségbeejtő és nyomoruságos. Elvész a nép kenyér nélkül, elvész tudomány nélkül és elvész Isten nélkül. Nálunk mindenképen elvész.

Mióta a tagosítás megtörtént és a közvagyon felosztatott, nincs a vagyontalan de dolgozó népnek megélhetési lehetősége. Nincs mert az újabb gazdasági alakulatot nem követte egy intenzívebb gazdasági élet kialakulása s a közlekedési viszonyok által teremtett új helyzet nem kárpótolta a kereset nélkül maradt munkásokat.

Azután az egész vonalon emelkedtek az élet fenntartási terhek. Az államadó, a községi pótlék, az egyházi s másféle járulékok és nőtt magának a népnek igénye is. E közben pedig tönkrement a városokban az iparos osztály, megszűnt a falukon a házi ipar. A városokba tóduló szegénység erkölce megromlott és lassanként a falut is inficiálta. Állam és egyház ezek a régi vezetők a magok bajaival elfoglalva saját szervezetők tökéletesítésére törekedve a legújabb időkig ügyet sem vethettek az egyénre és a népre, mely kellő műveltség és erkölcsi irányítás nélkül lassanként elszegényedett, eladósodott s most kivándorol.

Ezt a mozgalmat, mely egyházaink elnéptelenedésére s a nemzet alaprétegének lassankénti kicserélődésére vezet, s így a mostani ál-

lami és társadalmi rend ellenségeivé teszi a nagy tömeget, nem nézhetjük többé tétlenül.

Nem elégedhetünk meg a fényűzés korholásával, a takarékoság és egyszerű élet ajánlásával sem, a melyet lelkészeink eddig is megtettek. Még a születési kötelek, családi otthon s honszeretet rugóinak a mozgásba hozatala sem biztosan ható orvosszerek. Azt is tudnunk kell, hogy az élet iránti igények leérőlése ellentétben áll a haladással, melynek elvét pedig különben erősen hangsúlyozzuk s eddig elég sikerrel képviseltünk.

Az út a melyre helyzetünk javításával lépünk, a nép érdeke, melynek őrállói vagyunk, a haladás, melynek útjából nem is akarunk és nem is szabad kitérnünk elementáris erővel hajtának bennünket is előre.

De erre indít egy külső kényszerűség is.

Eddig csak a gyár és szoros szakmabeli munkások tömörültek a szociálizmus zászlója alá. Január 8-dikán azonban az országos földmivelő szövetség is megalakult s ezzel a megindult társadalmi mozgalom magához ragadta az utolsó és még eddig mozdulatlanul álló nagy réteget.

A helyzet ezáltal egy csapásra megváltozott s a baj, mely eddig csak a városokra és iparüző vidékekre szorítkozott, most egyetemessé változott.

Nem szabad tovább elnézni, hogy a szociálizmus egyenesen ellenünk forduljon. Saját érdekünk, a haza s az evangéliom ügye követeli,

donban biztosítsák, olyformán, hogy az ország figyelmét állandóan azokra a dolgokra lehessen irányítani, amelyek katolikus körökben történnek, mindaz pedig, ami a kath. propagandára kedvezőtlen, a napilapok hasábjaitól távollattassék. Ezért állítom én, hogy Anglia áttérítése sem nem lehetetlen, sem pedig — emberileg szólva — nem valószínű, — sőt nagyon valószínű, hogy ezt az országot, amelyet önök úgy szeretnek, a következő emberöltő már Spanyol és Olaszország sorsára jutva fogja látni.

Emlékezzetek rá, hogy XIII. Leó pápa 1894. évben a föld minden fejedelméhez és népéhez, különösen pedig a protestáns fejedelmekhez és népekhez levelet intézett. Ebben a levélben, a pápai nyelvhasználat szerint, magát a mindenható Isten helytartójának mondja. Ugy mutatkozik be mint Krisztus helytartója, sőt annyira megy, hogy a Megváltó szavait a maga személyére vonatkoztatja, jelentvén, hogy a Megváltó példája szerint rövid időn ő is elhagyja a világot, ezért ezt mondja: „Könyörögök, hogy mindnyájan egyek legyenek, miképen Te Atyám én bennem, és én Te benned, hogy ők is mi bennünkegyek legyenek“. (Ján. 17. r. 20—21. v.) Mi mindnyájan a Jézus Krisztusban vagyunk egyek; a pápa pedig azt követeli, hogy benne legyünk egyek mindnyájan. Nos, itt a kelepce, amibe a pápa a világot mindenkor be akarja csalni. Jogot tart arra, hogy ő a mindenható Isten helytartója,

valamint arra is, hogy ő a Krisztus helyettese és pedig olyan értelemben, hogy ugyanazt a tiszteletet vagyunk kötelesek megadni neki, amit megadunk Krisztusnak. Ha ez az igény jogos, akkor mindnyájunknak el kell ösmerni, hogy a pápa előtt mindnyájunknak meg kellene hajolni és tenni a mit parancsol. Ha pedig ez az igény hamis, nem elég azt el nem ösmerni. Tiltakoznunk kell ellene erélyesen, mint a történelem leg-sötétebb istenkáromlása ellen.

Kötelességemnek érzem tehát, hogy ma este Önök előtt e nagy nemzeti ügyről szóljak. Amint az imént az evangéliomban olvassuk, azt mondá Krisztus, hogy jönnék majd a világba próféták és egyebek, akik maguk felől a világot állítják, hogy ők a Krisztuséi, de ő szerinte lesz egy egyszerű próba, amely által itéletet mondhatunk róluk: „Gyümölcseikről ismerheted meg őket.“ (Máté 7. r. 16—20. v.) Határozottan kötelességünk tehát, amikor a pápai igény előttünk van, a pápaság gyümölcseiből alkotni meg a részrehajlás nélkül való itéletet.

Szükséges azért arra kérnem Önöket, tekintsenek a katolikus világ felé, a világ ama része felé, ahol a pápaság elősmertetett, és a hol azt a maga kifejlődésében semmi protestáns elem sem feszélyezte. Természetesen, a dolgot nem részletezhetem. Föl kell tételzem, hogy a világ államainak helyzetét ösmerek. Először is arra kérem kedves hallgatóimat, tekintsenek Dél-Ameri-

hogy a nagy társadalom javítási probléma megoldásában mi is cselekvőleg részt vegyünk.

A kik a Kálvin-szövetség ügyét napirendre hozták, azok gondviselelő nagy dolgot műveltek. Jó, hogy világi uraink is közöttük vannak. Az ő érdekek is az, hogy e mozgalom ne nélkülök és ellenök haladjon, hanem a köz és az ő javokra is. Mindez azonban csak akkor válik lehetségessé, ha egy akarattal és együtt állunk munkába s a lehető igazságos és helyes megfejtését tűzzük ki célul.

Az a meggyőződésem, hogy ez mind szükséges, mind elérhető.

Dr. Ferenczy Gyula.

A debreceni református Kollégium története adattári alakban.

(57. Folytatás.)

A nagy cholera és a Kollégium.

E félévben tört ki (1831. jul. 1.) a cholera, a rémhírre másnap minden testület tanácskozára gyűlt, a tanulók útlevelel 3 nap alatt seregesen oszlottak szét; köztanítók, esküdtek és a két főiskolai tisztviselő néhány honnmaradó (remanens) deákkal nem bocsátott el, ellátásukra nézve a tanárkar és gondnok külön intézkedést tett.

Pontos névsor készült rólok, minden este imádkozás a hittanárók által a szomorú időkhöz alkalmazva. Mindennap többször szorgos vizsgálat egészségi szempontból is. Az alsó osztályokban d. e. 8—9-ig és d. u.

kára, a nagy kontinens ama felére, amelyet kath. nemzet gyarmatosított be, és a mely a kath. vallás és befolyás elvitathatatlan alapja maradt mindig. Nos, Amerikának ez a déli fele a legnevezetesebb, a legmegdöbbentőbb ellentéte a continens amaz északi felének, amelyet protestánsok gyarmatosítottak, rendeztek és kormányoztak. Észak-Amerika a világ leghatalmasabb és legfejlettebb államának egyike. Dél-Amerikában pedig nincs politikai állandóság; nincs egy olyan állama sem, amely rendezett kormányzást mutathatna fel. Ott nincs művészet, sem tudomány; sőt nem nagyítok, ha azt állítom, hogy Dél-Amerika ezen nagy katolikus államai a világ összes művelt államai között a legelmaradottabbak és a legreménytelenebbek.

Most pedig menjünk át Európába és nézzük meg azt a nagy országot, amely Dél-Amerikát eredetileg gyarmatosította, azt az országot amelyet ebben a tekintetben egynek lehet tekinteni: Spanyolországot és Portugáliát. Önök is jól tudják, hogy még ezelőtt 400 esztendővel ez a nagy kath. ország volt Európa vezető hatalma, azt is tudjuk, hogy az új világ elvitáztatlan őrnöje is ez volt. Annak a nagy kath. országnak mai állapotát is jól ismerhetik, a szemmel látható reménytelen visszaesés állapota ez. Most egy minden kicsisége mellett is nagy jelentőségű tényről emlékeztetünk föl, melynek megvan a maga érdekes fontossága. Azoktól hallottam,

4—5-ig egy-egy órán folyt a tanítás. A városi állandó vészbizottság jul. 15-én e tanítást is megszüntette, az előtt való nap a városban kiütvén a cholera; így a szülők általi főzetés a tanító deákokra megszünt, az egyháztanács és kurátor rendelt minden deáknak naponként egy font hust, szolgatanulóknak félfontot, ebéd és vacsorára leves, főzelék, peccsenye, minden reggel egy kis pohár szilva pálinka, nappal egy-egy meszely bor. Benmaradt 58 deák és 18 szolgáló tanuló. Ha valakin betegség mutatkoznék, az a Diószegi-féle házba szállítatik, nem a városi köz betegházakba. A táplálkozás jó legyen. Zákány tanár lakása (jul. 29.) elzárattott a cholera miatt Péterfián kiütése miatt, így ő meg nem jelenhetett a tanári gyűléseken, sőt jul. 31-kén a Kollégiumban is félelmissé vált, a gyűléskezes tehát a szabad ég alatt a nagytemplom és Kollégium közti téren tartaték. Csécsi, a senior, orvossegédként dicséretesen működvén a polgárok házában, helyette a Kollégiumban Melegh Dániel vitte a felügyeletet, eddig csak egy cholera tünetes deák volt, az ápolás folytán az is megmenekült. A tanárkar és Péchy Imre főgondnok erélyes föllépése mentett meg a főiskolát attól, hogy nagy kórházzá el nem foglaltatott, mert a deákokat sem szét nem szórhatták, sem nem ápolhatnák együtt s a szülőket gyötrődés fogná el. Vannak a városnak más középületei, olyan az elhagyott ferences zárda is (akkor dohány beváltó), vásári sátorok, esetleg a templomok is. Péchy Álmosdról kelt hathatós levelében (melyre a tanárkarkérte fel), fordult a főbíróhoz, így meg lett mentve a főiskola épülete. szept. 17-én újságokban tette köze a tanárkar a cholera megszűnését, tudatva örvendőleg, hogy az itthon tartott deákok közül egy sem halt meg, a szülők megnyugtatót nyertek s felhívtak gyermekeiket a megnyíló tanévre beküldeni. A templomok megtisztítván azokban a harangok megszólalásával szept. 23-án megtartották a hálaadó istentiszteletet, orvosi engedéllyel az énekkar is kikerhető volt temetésre. Szept. 28-án szerdán d. e. 9 órakor a cholera elhullott halottak

kik Londonban folyton leányok elhelyezésével foglalkoznak, hogy ezeknek az európai kontinensen állásokat szerezzenek, ilyen egyénektől hallottam, hogy egy támasz nélkül való leányt soha nem mernek semminemű minőségben Spanyolországba küldeni, mert ott romlása tökéletesen biztos.*

Most pedig vessenek egy pillantást a nagy katolikus országra: Ausztriára. Európa legrégebb trónusáta, a nagy római szent császár örökösére. Észrefogják venni a nagy ellentétet Déli Németország vagy Ausztria — amely pedig a történelem és kultúra minden előnyét birni látszik — és Északi Németország között, amely első tekintetre úgy látszott, hogy a civilizáció versenyében messze hátul van. Abban a rövid hadjáratban, amelyre közülünk még sokan emlékeznek, a nagy protestáns Németország vagy Poroszország érintésére a nagy katolikus Németország, Ausztria szétszóratott.

Most pedig nézzünk át Itáliába. Emlékezzenek csak vissza ennek a felszigetnek 1870. előtt egy nagy részét

* A spanyol kormányának egy 1896. évben közzétett érdekes jelentése szerint a körülbelül 19 milliónyi lélekszám között nem kevesebb mint 8.727.519-nek nincs birtoka, 91.227 vallotta magát koldusnak (ebből 51.948 nő); 43.328 a klérushoz tartozik, 28.549 pedig apáca. Azoknak a száma, akik egészen iskolázatlanok: 6.104.470 ebből 2.686.615 nő. Baedeker: Spanyolország, 1898. XXVI. fejezet.

végtségére megadására három helyen volt halotti szertartás u. m. a mezőn, a Péterfiai kapu előtt; köntös kert mellett a város felől és a sóházon kívül, éneklő deákok is szolgálván.

A szept. 7-iki (1831.) *tisztujítás* rendkívüli módon folyt le, a seniort és contrascribát nem az ifjuság választotta, mivel az a cholera járvány dühöngése miatt nagy részben távol volt, hanem a tanárok tették hivatalukba, csak az esküdtek s néhány gregárius deák jelenlétében.

Julius 23-tól nov. 19-ig nem is tartatott iskolai törvényszék. A tanév kezdőnapjára (nov. 1.) kevesen jelentkeztek aláírók, a beiratkozás napját meg kellett hosszabbítani, az elmaradt részek ismételtettek a tanórákon, a december 2-iki közvizsga után a felebbvitel (promotio) megtörtént. (A cholera alatti intézkedések emlékét részletesen a tanárkari j. könyv tartotta fenn 1831.) Az emberi életben történt pusztulást a rideg számok tüntetik fel. Az előző évben (1830.) szülöttek száma 1525, halottaké 1464; a járványra következő (1832.) évben a szülötteké 1233, a halottaké 1097; a járvány évében (1831.) a szülötteké 1172, a halottaké 3074; a gyászos időben 42 nap alatt a cholera 2152 ember élet esett áldozatul. (ezek közt róm. kath. 49).

XVII. kötet. (1832—1839.) Dús tartalmu kötet, ivrét 482 lap. Tisztujítás 1832. (aug. 25.), melyen Ujj Mihály (madarasi fi) seniorrá, Kalmár István (visontai fi, Somogy) contrascribává választatott. Ujj Mihály mint esküdtdeák a cantus tanítója es vezére (praeses) volt 1832. febr. 29-ig. A lakószobában favágás tilos volt, ezt áthágó öt forint birságot fizeteti a kórház pénztárába. (1832).

A piaristák bepanaszoltak néhány görög deákot, hogy a hajnali templomban (róráté) illetlenül viselkedtek. (1832. dec. 14.) A gondnok elnökle alatt rendkívüli t. széken tárgyalták a panaszt, de mivel személyileg nem bizonyosodott ki a csintétel, csak kemény megrovásban részesültek az illetők, Kumánovics nevű tanulóra

hármodt a gyanu leginkább, ő kényszerített az iskola rendnagya jelenlétében megkerlelni a r. kath. lelkeszt.

Az 1831—2-ik tanévben *görögkeleti vallásu deák* tanult a Kollégiumban 15. köztük Csernovics János, Gyika Konstantin stb. Panasz emeltetett, hogy ezek a magyar születésű juristáktól sok méltatlanságot szenvedtek, a bosszantásra elakartak távozni. Ez ügyben rendkívüli törvényszék ítélkezett (1832. márc. 16.) A nyomozásból az tünt ki, hogy a két fél közti egyenlenség régebbi keletű s kölcsönösen szolgáltatott okot az elidegenedésre. A tanárkar már év elején intette őket a békességre. A sértegetést elkövető magyar jogászok Olasz Ferencz és társai keményen megpirongattattak azon hozzátétellel, hogy ily törvénytelenég ismétlése esetében börtön és kiltás leend büntetésök. Mind két félt komolyan intette a tanárkar „a nemes érzésű tanulókhöz illő magaviseletre, melyet a törvény s a Kollégium becsülete megkíván.” A tanórák kezdete előtt volt főleg a sértés s a mint a tkari j. könyvből látszik a *rácok*nak nevezést vetrék esüfolásnak. Az 1834. szept. 1-én való tisztujításkor Szőnyi Pál (debreceni fi) lön seniorrá; a ki mint juratus a kunyhók felvigyázója tisztet viselte 1833. május óta.

Az utolsó latinnyelvű iskolai t. szék 1835. aug. 21. tartatott a gondnokhelyettes elnökle alatt a mikor egy hat éves deák a cegléd-utcai katonákkal éjjeli verekedés és egyéb kihágásai miatt (fel is akarta volna lázítani a deákságot, de ez meggátoltatott), az iskola kebeléből végképen kirekesztetett.

Ezzel bezárult a *latin korszak*, mely Lanfrank a Beczárdai főiskola alapítója és híres tanára óta (1043.) az egyetemek nyelve volt s maradt a reformáció után is, csak a 18. és 19. században helyettesített fokokként a nemzeti nyelvekkel. Az örök fejlődés örök törvényének engedelmeskedik minden, a százados alkotások megváltoznak. A korszellem nagy fordulását előre jelezte, hogy az ősi törvény, mely a magyar nyelv használatát

a pápa mint uralkodója kormányozta. Ugy tudom, hogy ezek a pápai kormányok a világ legkorrumpáltabb és legigazságtalanabb kormányai voltak. Miután az olasz egység létrejött és az olasz ismét egy nemzeté lett, Olaszország katolikus népe elkezdett duzzogni. Nem akar részt venni a nagy nemzeti életben, és bármi sikerért el Itália e 28 esztendő alatt, mind a pápaság ellenzésével érte el, amelynek mindamelllett is elég szives és méltányos lakhelyet adni.

Most nincs rá időm, hogy a kisebb országokkal is foglalkozzam, hogy Belgiumot Hollandiával, vagy Svájce katolikus és protestáns kantonait egymással összehasonlítsam, a kath. Irland és a prot. Anglia közötti nagy különbségre sem szükség utalnom. Hanem vessünk egy pillantást a legnagyobb kath. országra, t. i. Francia országra, a mely századokon keresztül volt a pápai szék hatalmas fentartója. A mai Francia ország állapotának vizsgálása, a világtörténelem egyik legérdekesebb tanulmánya. Egy előkelő francia tudós, M. Guyau, a minap megjelent könyvében, amelynek címe: „A jövő valószínűsége,” azt állítja, hogy a franciák $\frac{2}{3}$ -része teljességgel hitetlen.* Megállapítja azt a nyugtalanító tény,

hogy Franciaország népessége stagnál, és a következő észrevételt teszi, amit szóról-szóra idéztek: „Az angol-szász és német nemzetek manapság az egész földet elárasztják gyermekeikkel és gyarmataikkal. És elgondolni is szomorú, hogy az európai 3—4 nagy nemzet egyike amely az emberiség haladásában egymaga oly sokat érne, vigan táncol a megsemmisülés felé.”

Itt egy másik gondolkozásra érdemes dolog, amit Gullick „Istenországának gyarapodása“ (The Growth of the Kingdom of God) című statisztikai művéből meríték, hogy t. i. Európa népességének természetes fejlődése ez: a kath. országok népessége 138 esztendő alatt kétszereződik meg, a protestánsoké ellenben 60 év alatt, úgy, hogy természetes úton, elkerülhetetlen folyamat útján Európa és a világ prot. népessége lassanként maga magától győz a katolikuságon.

Mielőtt e tárggyal végeznék, szükségesnek látom fölkerüni Önöket, sziveskedjenek megvizsgálni a prot. és kath. államok történetét, állapotát. Tudhatják a történelemből, hogy V. Pius pápa főpásztori áldását adta Alba hercegre, amikor ez Németalföldre azért indult, hogy abban az országban a protestánsokat fegyverrel kiirtsa. De arról bajosan tudnak, hogy a pápa e ténykedésének eredménye az volt, hogy a kis prot. Hollandia tüstént az európai vezető államok egyikévé lett, hajói elborították a tengereket, gyarmatosított keleten,

* Lásd: *Contemporary Review*, March, 1898. „The demoralisation of France.” Egy francia ujság így kiált fel: „Manapság nincs már veszteni való, még becsület sincs . . . Sem férfiak, sem aszonyok nincsenek, csak jezsuiták.”

a deákok közéletében büntetés alatt eltiltotta, a 19. században lassanként enyészetnek indult, még 1807—1813. 24 idézés fordul elő a magyar nyelv használata (hungarismus) ellen, és 1813. jan. 16-án a hazai nyelvvel való visszaélés miatt 17 deák idéztetett, s ridegen szölt itéletök: kenyértől egy napra megfosztatnak, febr. 6-án Bíró István és Ari János az utolsó idézettek . . . s többé nem fordul elő ily ügy, a nemzeti nyelven való iskolai társalgásról lehullt a százados béko. A 2. álmódi tanügyi értekezlet óta állt be e fordulat.

Magyar korszak, új magyar iskolai törvény.

Korszakalkotó az 1835. év: magyar lett az iskolai bíróság nyelve, magyarul hangzanak az iskolai törvények. A kollégium imádságházában azon év augusztus 24-én ünnepélyesen olvasták fel és hirdették ki az e kerület által kiadott „*Oskolai törvényeket*”, jelen volt mind a 8 tanár, a tisztviselők s az egész tanuló ifjuság. Az igazgató Kalós Mózes a magyar irodalom tanára tartott alkalmi beszédet. Karika János senior olvasta fel a törvényeket, az igazgató a záróbeszédben kihirdette a tanárkar határozatát a tisztviselőknek, hogy „mivel már az új törvények szülötte nyelvünkön vannak írva az iskolai törvények jegyzőkönyve is magyar nyelven irattassék.”

Az új törvény értelmében szept. 2-án ment végbe

nyugaton és délen és csaknem egy századig a világ legnagyobb tengeri hatalmassága volt. Azt is ellefelejtették, hogy miután a prot. vallás a Skandináviai félszigeten megvetette lábát, a svédek Európa tanácsában tüstént az első helyre kerültek, Gusztáv Adolf bár nemzete lélekszám szerint kicsiny, képes volt dacolni az orosz birodalom hatalmas uralkodójával, továbbá, hogy az a kis Skandináv népesség — a svédek, norvégek, meg a dánok — Európa legbecsesebb törzsévé lettek, és az Amerikai Egyesült Államok gyarmatosításában éppen ezek a Skandináv gyarmatosítók a legegészségesebb elemek.

Egy másik tényre is emlékeztetem Önöket. Amikor 1701-ben a porosz hercegség királlyá lett, XI. Kelemen pápa Poroszország új királyát ünnepélyesen kiátkozta, s e kiátkozásról Európa minden udvarát értesítvén ünnepélyesen idézte Hóseás próféta következő szavait: „Királyt emeltek ök, de nem az én tanácsomból, fejedelemséget szerettek s én nem tudtam.” (Hós. 8. 4.) Az benne a nevezetes, hogy Poroszországnak Európa történetére való hatalmas kihatása ettől az időtől kezdődik és — bár Önöknek, angoloknak ezt nem valami kedves dolog hallani, — a porosz királyság — Európának legműveltebb, legértelmesebb része. Sőt manapság maga a pápa is kedvét keresi annak az uralkodónak, akinek, akinek elődjét XI. Kelemen kiátkozta és annak a keleten való mostani tengeri politikájához Róma támogatását meg is ígerte. Most pedig figyeljenek kérem. V. Sixtus pápa megáldotta a spanyol hajóhadat, a mely az ő uralmát Angliában visszaakarta állítani, sőt orgyilkosokat bérelt fel, hogy az angol királynőt a kath. hit nevében gyilkolják meg.

(Folyt. köv.)

Fordította :

Szabó Béla.

a tisztújítás, a tanárkar nevezte ki a seniort (Bogdán Lajos, debreceni fit) és contrascribát (Varga Lajos szinte debreceni fit) s hivatalába beigtatta, a tanárok és a 13 esküdt deák (ezek közt volt Sági Sámuel, Lugossi József és Beszterczei Ferencz) színe előtt. A tanév kezdetén (Nov. 7.) még nagyobb ünnepélyességgel, a menyínyben maga a rector professor olvasta fel, hirdettetett ki újlag az új iskolai törvény.

A deákság elvesztette százados jogát, a tisztviselők választása tőle elvétetett, a hajdani coetus eddig híven őrzött szabadalma megszűnt. Ezt fájlalta is az ifjuság, testületi tudatának ereje az 1848-iki márciusi nagy napok alatt ki is tünt és felírásában az egyh. kerületől kérvényezte, hogy ezután seniort és a rendnagyot ő válassza. (lásd fent 44. l.) de a szabadságharc után beállt nyomasztó időkben csak óhaj maradt az.

Az iskolai törvény átnézésére a kerület 1831. évi januári gyűlésében (27. sz.) tette az első lépést 8 tagu bizottságot küldvén ki esperesek s gondnokokból, egy tanártaggal. A törvényhozó küldöttség 1832. nov. 15-től 26-ig tartotta üléseit Péchy főgondnok elnöklété alatt, meghívott arra a tanárkar is. A tanácskozás folyamán szóba jött az *esteli könyörgések* (preces) megszüntetése is. Kalós Mózes rector professzor be sem várva a megállapodást az 1834. karácsonkor általa kiadott utasításban megszüntette azt, ez intézkedést a tanárok magukénak el nem ismerték (tkari jk. 1835. jan. 28.) Az e kerületi deputatio eltörölte az akadémiai tanfolyamban a tavaszi közvizsgálatokat (examen), még azok az évben (1835.) megtartatnak. A nyári examenekre magyar meghívó levelek aug. 22-re 300 példányban kinyomattak (első nyomtatott vizsgarend). Az új iskolai törvényt a kerület (1835. augusztusi, 194. sz. végzésében) a tanárkarnak kiadta. A tanárkar rendkívüli ülésében (1836. okt. 31.) megtette rá észrevételeit, szükséges módosítás végett, s beadta a kerületi tudományos küldöttségnek. A helybehagyást nyert módosításokkal együtt meghagyatott az iskolai törvények ezer példányban *kinyomatása* s a jövő iskolai évben a tanév kezdetén felolvasása és kihirdetése s most először minden tanulónak, azután pedig csak az aláírásra bocsátandóknak egy-egy bekötött példány kiosztása mérsékelt díj mellett. Megküldettek a példányok a tractusok espereseinek is. Az új törvény nyomtatva megjelent 1836. a deákoknak adandó példány ára 8. idegeneknek 10 krajcárért adatott váltó cédulában. (November.)

Ez a *V. iskolai törvény*, magyar szöveggel első; nyomtatott alakban második.

Az 1834/5. tanév 2. feléről tehát mikor az ideiglenesen megszüntetett új magyar iskolai törvény először hirdettetett ki, emlékezet okáért álljon itt a tanuló ifjuság teljes *létszáma* (summaria deductio).

Bölcsészetet I-ső évre hallgatók	117
II-ik évre	112
III-ik évre	113
Jogot II-ik évre és theológiát I-ső évre hallgatók	104
Theológiát II-ik évre hallgatók	58
Theológiát III. évre hallgatók	54
Összes hallgatók (tavfolyamban levők)	558
Végzetek száma	23

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz
hittanár.

TANÜGY.

Az országos ref. tanáregyesület választmányi gyűlése Debrecenben.

Az orsz. ref. tanáregyesület választmánya dec. hó 29-én tartotta gyűlését a vidéki tagoknak nem túlságos érdeklődésével, a mit pedig a gyűlésnek nem egy pontja nagyon is megérdemelt volna. Ott voltak: Dóczy Imre elnök, S. Szabó József főjegyző, Borsos (Szatmár) Bernáth (Halas) Faragó (M.-Tur), Géresi, Gulyás, Karai (Debrecen), Kincs, Nagy S. (Zilah), Nagy Zs., Sinka (Debrecen), Rác L. (S.-Patak). Az érdeklődők közt láttuk még Sass B., Kulcsár E., Peczkó, Beczner, Csürös debreceni tanárokat.

Dóczy Imre elnök megnyitójában melegen üdvözölve az egybegyűlt tagokat, sajnálatának ad kifejezést, hogy a vidék olyan gyéren képviseltette magát. Pedig a választmánynak a központi igazgatóság működése mellett is megvannak a maga különös feladatai. Közállapotaink, melyeknek tárgyalásába nem bocsátkozik, olyanok, hogy a testületi szellem ápolását a legnagyobb mértékben szükségessé teszik. Anyagi helyzetünk szegény, és a politikai viszonyok miatt beláthatatlan ideig reménytelen volta ugyancsak ráutal az erkölcsi erőre, melyet a kölcsönös érintkezés csak erősíthet. A zsinaton teremtett új helyzetünk leginkább mutatja egy egységes tanári közszellem hiányát. De szellemi téren is van elég alkotni valónk. Ott vannak a ref. szellemű tankönyvek, iskolatörténeti adattár ügye, négy év óta e téren kevés, alig valami történt, mintha közállapotaink sivársága a tanárság munkakedvére is zsibbasztólag hatna.

Első tárgy volt ref. szellemű 8. oszt. történelmi kézikönyv készítése. Kár, hogy a választmány elnöknek azon előterjesztése után, hogy ő már az ügyben Kiss Lajos szegedi áll. főreálisk. tanárral, kinek világtörténeti kézikönyveit a s.-pataki kör elfogadta, érintkezésbe lépett s a ki a munka megírására vállalkozott, sőt azt megtiszteltetésnek veendi, mintegy fait accompli előtt állott. Nem azért, mintha Kissnek e téren való megbízhatóságát kétségbevonnók, de sokkal inkább szerettük volna, ha a választmány említette nevek közül emelkedik ki győzelemmel az övé, mint így azt a rezignációs megjegyzést, hogy furesza volna el nem fogadni a vállalkozást, ha már egyszer felkérte. A mű terjedelmét illetőleg Géresi úgy gondolja, hogy bár az Utasítások megadják a keretet, melyek között az írónak mozogni kell, mégis miután ref. szellemű tankönyvről van szó, a XVI., XVII., XVIII. század történelme, amely időbe a protestáns harcok esnek, aránytalanul bővebben tárgyalható. A választmány határozata szerint a munka az igazgatósághoz nyújtandó be, a mely aztán bírálatról gondoskodik.

Protestáns szellemű magyar olvasókönyvek mai állásáról Gulyás I. szerkesztőbizottsági tag referált. Ez a bizottság 1902. novemberében küldetett ki, megjelöltettek a szerkesztők, kiknek munkájukat az elnökhöz (Váró Ferencz) innen a többi bizottsági tagokhoz kellett volna küldeni. Sajnos mindez idő óta elnök magáról életjelt nem adott s az ügy kezei közt megfeneklett. Lemondása óta azonban a mű közelg a megvalósulás felé. Az első osztályú olvasó kéziratban készen, mindössze az illusztráció kiválasztása van hátra, ami csak akkor történhetik meg, ha a kiadóra nézve megállapodás történt. Remélhető, hogy a jövő iskolai év-

ben már használható lesz, úgy jönne a következőben a II. majd a III. osztályos, mindenik külön-külön kötetben. A vallási szempontnak ref. iskolai tankönyveinkbe való bevitelével egygyel szaporodott azon nehézségek száma, melyekkel tankönyvek, különösen pedig magyar olvasókönyvek készítésénél meg kell küzdeni. Az új tanterv és utasítás más-más szempontból már úgy is meglehetősen szétforgácsolta az olvasmányi anyag szigorú logikus rendjét, mint a hogy azt a régi tanterv megszabta volt, féltő, hogy ez az új szempont az anyagnak s egyszersmind az érdeklődésnek új szétforgácsolását hozza magával. Bizunk azonban a szerkesztőbizottság paedagogiai tapintatában s a munka megjelenését érdeklődéssel várjuk.

Olvastatott Mecznér Sándor dr.-nak a sárospataki főiskola és előljáróság nevében a következő évi közgyűlésre való meghívása. Választmány nagy örömmel s köszönettel veszi a meghívást és Rác Lajos tagnak a pataki vendéglátás nehézségeire vonatkozó intim érveit figyelembe véve, elfogadja a patakiak által is proponált terminust 1906. aug. 27—28. napjait.

Az iskolatörténeti adattár és protestáns ifjusági lap kiadását a Protestáns Irodalmi Társaság más irodalmi vállalata által kimerített pénztára miatt nem vállalja. Azért a nyomtatva megjelent adatok regisztrálása csak folyjon tovább, később talán magunk is megbirjuk a kiadás terheit. Az ifjusági lap ügye az egyesületnek szíven fekszik, de mégis csak elsőbbségi szükség volna egy tanügyi közlönynek kiadása. Ezért az egyesület maga nem erőlteti a lap megindítását, de ha akad lelkes vállalkozó, kinek egyénisége a lap fennmaradására elég garancia, úgy azt összes erkölcsi sőt esetleg anyagi erejével is támogatandja.

Feszült érdeklődés kísérte elnöknek az új érettségi utasításra vonatkozó fejtegetéseit. Az 1883. XXX. t.-c. 22. §. kötelességévé teszi a kultuszminiszternek, hogy az érettségi vizsgára vonatkozó utasításait a tud. és műegyetem tanárkarainak s az összes felekezetek tanügyi hatóságainak megkérdezésével adja ki. A közoktatási tanácsnak 1904. elején elkészült elaboratuma a nyár folyamán a törvényszabta hatóságoknak nyilatkozat végett meg is küldetett. Ha valamelyik fórum komolyan és lelkiismeretesen foglalkozott az ügygyel, akkor éppen mi voltunk azok s el is várhattuk, hogy a nagy kérdéshez méltó komoly munkánk figyelembe vétéssek. A tanügyi körök általános intenciója az volt, hogy színvonal-emeltessék, a mit azzal igyekezett elérni, hogy a vizsgálat súlypontját a visszaélések elkerülése céljából az írásbeliről a szóbelire helyezte, vagyis a görög és német írásbelik helyett szóbeli érettségit kívánt. És mit tartalmaz a rendelet? Azt, hogy a gimnáziumban görögből, németből, reáliskolában franciából egyáltalában nem kell érettségit tenni, a színvonal emelése céljából (!) De van a rendeletben még más következetlenség is. A reáliskolai tanuló (26. §. 2. kikezdés) ha az egyetemek bármely szakjára akar jogositást, köteles érettségit tenni a görögből, ez a rendelkezés most is érvényben marad. Úgy állunk tehát, hogy míg a gimnázista nem köteles érettségit tenni a görögből, addig a reáliskolás igen.

Mi hát a teendők ezek után? Számosan szölettak a tárgyhöz körülbelül két szempontból. Egyik volt a színvonal súlyedésének szempontja. Nekünk úgy is mint középiskolai tanároknak, a kik a nemzet intelligens osztályának nevelői vagyunk, úgy is mint akik a felsőbb tudományos pályákra készítünk elő tiltakoznunk kell bármely törekvés ellen, amely ezt a színvonalat nem emelni, de alább szállítani igyekszik.

Másik szempont a rendelet sérelmes volta, az t. i., hogy kibocsátása közoktatási tanács, tanári körök, felekezeti hatóságok véleményének kikérése, de meg nem hallgatása, sőt egyenes mellőzésével ilyen különös modorban történt. Határozattá is emeltetett, miszerint utasítatik az igazgatóság, hogy mihelyt a rendeletről hivatalosan is tudomást szerez, írjon át a kerülethez, hogy azok alkotmányos úton szavukat felemelhessék.

S. Szabó József egyesületi főjegyző a tanárság újabb helyzetét tárta fel a zsinati határozatok alapján. Előadta, hogy a hangulat a zsinaton nem volt valami kedvező a tanárságra nézve s fejtegette a presbyteri elvtulzását és az újabb zsinati határozatokból folyó ellentéteket. Ismertette azután a tanárookra hozott végzéseket s végül fölvetette azt a kérdést, hogy az újabb egyházi jogi helyzetre tekintettel nem látja-e célszerűnek a választmány valami teendő megállapítását? Ez természetesen nem lehet se renitentia se passiv resistentia, hanem a tanárság kebelében egységes közszellem teremtése, hogy a legközelebbi zsinaton ily módon teljes erővel lehessen munkálni a tanárságra sérelmes és a gyakorlatban be nem való törvények célszerű megváltoztatását.

A választmány sajnálatát fejezte ki a felett, hogy a zsinat a ref. tanárságot az egyházi hatóságokban való képviseltetés jogától megfosztotta, de az új helyzetben követendő eljárásra semmiféle utasítást adni nem látta szükségesnek.

Még néhány az anyagiakra vonatkozó indítványnak mint határozathozatalra meg nem éretteknak elvétele után a választmány a Bika éttermébe vonult át, ahol a vidékiek a helybeliek vendégei voltak.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az olvasókhöz.

Lapunk mai számát, mely 2000 példányban jelent meg, megküldtük a kerület mindazon lelkészeinek, illetve lelkészi hivatalainak és világi vezérférfiainak, a kiket még eddig nem volt szerencsénk eddig előfizetőkül megnyerhetni s a kiket bizalommal kérünk, hogy olvasóink soraiba lépjenek.

Félre ne méltóztassanak érteni e megkeresést. Nem magunkért zörgetünk, hanem egyházunk és az evangéliom nagy érdekeiért és a haladás nagy ügyéért, melyet másképen megvédelmezni, ébrentartani s a közvéleménybe bevinni nem lehetséges.

Közvélemény pedig megbízható lap nélkül nem alakulhat, a köznek térfia az egyház dolgaira nézve egyházi lap nélkül nem tájékozódhatnak. Lelkész és egyházi tisztviselők azonfelül a hivatalos közlemények s körlevelek, kongruára

vonatkozó s más tudósítások miatt sem nélkülözhetik a lapot.

Legfőbb mégis a szellemi szükséglet. Az iskolában elért képzettség továbbfejlesztésére sokszor alig áll más út rendelkezésünkre. A legszebb tehetség is elkallódik lassanként, ha újabb eszméket nem veszen fel, vagy ilyeneket nem termel. A lelkész pedig fárasztó s felelőségteljes hivatásában egyenesen rá van utalva, hogy lelkét felfrissítse, ismereteit megújítsa.

De világi embereink sem nélkülözhetik azt a tájékozódást, a melyet a maga szakjára még a legegyszerűbb munkás is szükségesnek tart.

Erre való első sorban a XXVI. évfolyamában járó „**Debreceni Protestáns Lap**”, mely a napi-renden lévő kérdésekről vezércikkekben, tanulmányokban tájékoztatja olvasóit és minden számában korszerű egyházi beszédekhez alkalmas, tömör biblikus képeket, templomi szemléjében pedig rendszeres egyházi beszéd vázlatokat ad. A külföldi rovatban, vegyes közleményekben, irodalmi rovatokban pedig, a mennyiben a magyar ref. egyházat vagy a magyar lelket s az evangéliom ügyét illetik, az egyházi élet eseményeiről számol be.

De nem feledi el a múltat sem és részint tárcacikkekben, részint nt. Balogh Ferencz s mások rendszeres feldolgozásában az iskolák s egyházak, közintézmények rendszeres történetét is közli.

A lap ára a gazdag és bő terjedelem mellett 12 k. egy évre. Oly összeg, melyet az egyházak a lelkészi hivatal és a presbiteriumok részére könnyen költségvetésbe vehetnek és megbirhatnak.

Ez módjában áll még a legszegényebb sorsu lelkészeknek is, a kik különben a kongruális segélyből is teljesíthetik a fizetést olyformán, hogy az egyházkerületi pénztárnak erre nézve megbízást adnak. Ez volt eddig is a gyakorlat s ezt tartjuk fent ezutánra is. Hogy az olvasóknak minden tekintetben rendelkezésére állunk, erősíteni is felesleges.

A lap részére szervezett nyomdavállalat egyébként is arra van hivatva, hogy ez összeköttetést szolgálja. Ajánljuk e nyomdát is az egyházak és lelkészek jóindulatába.

Berendezése és felszerelése teljesen új, ve-

zetése szakszerű és árai versenyképesek, minden nyomtatványt gyorsan és pontosan előállíthat. De ajánljuk főképen magát a Lapot, mely az összes hazai prot. egyházi lapok között a legtöbb példányban és aránylag a legnagyobb terjedelemben jelenik meg s így hirdetésekre is kiválóan alkalmas. A Debreceni Protestáns Lapnak előfizetési ára :

Egy évre 12 K.

Fél évre 6 „

Negyed évre 3 „

Abban a reményben vagyunk, hogy e sorokat s a mutatószámok megküldését senki sem fogja tőlünk tolaodásnak és alkalmatlankodásnak venni s nem ütközik meg azon, ha világi urainkat, az egyházakat és lelkészeket előfizetésre hívjuk; olvasóinkat pedig előfizetéseik megújítására, a hátrálékosokat pedig a sokszor több évi illetékek mielőbbi beküldésére kérjük.

Debrecen, 1906. jan. 12.

A Debreceni Protestáns Lap

*szerkesztősége és kiadóhivatala.
Nyomtató-utca 9. szám.*

A Kálvin-szövetség alapszabály-tervezete.

A Budapesten székelő Kálvin-szövetség célja :

A magyar kálvinista egyház hiveit a szociális érzék fejlesztése és a vallásosság megerősítése által a társadalmi bajok földérítése, orvoslása és megelőzése végett egyesíteni és munkára bírni.

Ezek elérése végett felhasználja a toll, szó és nyomtatott betű hatalmát. Évi közgyűlésein tárgyalja a legégetőbb társadalmi problémákat s azokat igyekszik Kálvin szellemében a szeretet, a puritán egyszerűség és a felélesztett kötelesség-érzet segítségével az egyházra, államra és az egyénre nézve legkedvezőbb úton megoldani. Működése tehát nemcsak tudományos és akadémikus jellegű. Épen ellenkezőleg, igyekszik a hitek napi életébe irányítólag nyulni be, s ezt a nemes és tiszta ideálok beoltása és megerősítése által hiszi elérni. Harcosokat nevel és képez a jó ügy javára; megtölti őket azzal az odaadó áldozatkészséggel, mely az élet célját nem látja betöltöttnek a mindennapi anyagi szükségletek és élvezetek elérése által. Belecsepegteti tagjaiba

azt azt a meggyőződést, hogy az élet ezen nemesebb tartalom nélkül megszünt az élésre érdemes lenni.

Polittkai vitákba és pártok küzdelmeibe nem avatkozik ugyan, azonban töle telhetőleg odahat, hogy a társadalmak alapjait alkotó nagy erkölcsi és vallásos elvek sértetlenül kerüljenek ki a küzdelemből.

Harcosokat igyekszik nevelni ennek az iránynak, a melynek diadalra jutásától társadalmunknak és nemzetünknek jobb jövője függ.

Mig egyrészt kéri és reméli az egyház támogatását és jóakarátát, másrészt könnyebbé és sikeresebbé teszi annak munkáját, tevékenységével az élő és alkotó egyház nagy fontosságát bizonyítja a köznapi életnek minden eshetőségei között. Fejlődő, átalakulásban levő társadalmunkban megőrizni és tovább fejleszteni igyekszik a szabadságnak, felelősségérzetnek és alkotó kereszténységnek nagy ideáljait.

Munkájának egyik legfontosabb és idáig nagyon is elhanyagolt része reámutatni arra, hogy az úgynevezett modern haladás minden fényével és dicsőségével tulajdonképpen a protestantizmusnak köszöni létét és a reformáció nélkül valószínűleg soha sem jött volna létre. Ennek az igazságnak tárgyalása és naponként való kifejtése egymagában elég lehet a hanyatlásban levő protestáns öntudat és önérték fellendítésére. Á mai társadalmi viszonyok azonban korántsem kielégítők és nem egy tekintetben javításra szorúlnak. Épen ezért, ha a protestantizmus részt kér magának a dicsőségben, kötelessége részt venni azon bajok orvoslásában is, melyek a nem tökéletes alkotás hiányaiból erednek. Vallásunk megadja erre a lehetőséget, meg a fegyvereket; de ezek mit sem érnek, ha nincs ki őket kellően használni bírja.

Ez elvekből folyólag a szövetségnek, illetőleg tagjainak gyakorlati iránya és feladatai tekintetében a következő részleteket kell kiemelni.

A szociális kérdések, egyház és társadalom közötti érintkezés tudományos megvilágításán kívül, a szövetség és tagjainak feladata megfigyelni az egyes községek és az egész egyházban mutatkozó bajokat. Felderíteni az okokat és javasolni gyógyító szereket. E tekintetben igen jó szolgálatot tehetnek előkészítés gyanánt a községi vallásos társadalmi életéről és gazdasági állapotokról szerkesztett monographiák.

Közre kell hatni a szövetségzetek létesítése és okos vezetése körül.

Alkotni a mesterinasok és segédek részére otthonokat, szállókat, mulattató és szórakoztató köröket. Ifjusági egyleteket; sőt felnőttek részére is. A hol ez keresztül nem vihető, odahatni,

hogy a meglevő társas körök a vallásos irányu folyóiratokra és művekre figyelemmel legyenek. Hasonló jogot kell azonban biztosítani a róm. kath.-oknak stb.-nek is.

A felekezetünkhöz tartozó munkásságnak szervezése és vezetése egy további, kétségkívül nem könnyű, de nagyon fontos feladat.

A községi élet ezernyi eseménye és törekvése közt minden fordulatnál érvényesítenünk kell saját kálvinista meggyőződésünket. Itt van a vasárnapi munkaszünet, az alkoholizmus, az elbukott leányok, az elhagyott gyermekek ügye. A főiskolai ifjuság vallásos és erkölcsös nevelése. Az idevágó irodalom fejlesztése vagy támogatása. A cseléd-otthonok, árvaházak, foglalkoztató műhelyek létesítése.

További feladat volna kivándorló hitsorsosaink részére olyanféle ügynökségek létesítése, mint a milyeneket a Szent Rafael-Egylet tart fenn róm. kath.-ok részére.

Ezenkívül azonban nyilni fog számtalan más feladat, mert a fejlődő élet szinte naponta ujakat szül. A fő az, hogy a Kálvin-szövetség vegye ki részét a társadalmi reformok nagy munkájából. Terjessze ki tevékenységét mind arra, a mi a jelzett keretbe vág. Fogjon komoly munkához, példát mutatva a felserdülő nemzedéknek abban, hogy a mindennapi kenyérért folytatott harcon kívül vannak fenköltebb célok is, és az ezek iránt való érzéketlenség nem ok a büszkeségre, mert tompult szív és korlátolt értelem szomorú terméke.

A szövetségben lennének alapító, rendes és pártoló tagok. Az alapítvány összege lenne legalább 160 korona. A rendes tagsági díj 5 korona; a pártoló tagok egyszersmindenkorra 1 koronát fizetnének. Választandó volna 2 elnök, ugyanannyi alelnök és titkár.

A szövetség, mihelyt teheti, szervezzen vidéki központokat, megfelelő hatáskörrel és külön tisztikarral.

A közgyűlés esetleg a Protestáns Irodalmi Társasággal közösen tartandó. A bevételek fokozása végett egyes helyeken a létesített, vagy létesítendő szövetkezetek stb, felhivandók volnának, hogy jövedelmük egy részét e célra fordítsák.

Dr. Baráth István.

— **Kongrua-ügy.** A főtiszt. püspöki hivatal az egyh. ker. pénztárnok előterjesztése folytán a kongruát élvező lelkész urakat a következők pontos megtartására hívja fel: 1. A kellő értékű bélyeg szabályszerűen legyen felragasztva, mely csak úgy szabályszerű, ha a nyugta szövegének első sorával van átírva a bélyeg. 2. Legyen befoglalva a szövegbe, hogy az összeg az 1898. évi XIV. t.-c. alapján és pedig *hiány nélkül* vétetett fel. Az összeg számmal és betűvel kiírandó. 3. Az összeg az utalványozási jegyzék összegével pontosan megegyezzen. 4. Meghirdetés előtt a nyugtát beküldeni

nem lehet, mert ez a kezelést zavarja. 5. Törlések, kivakarások, olvashatatlan áthuzások a nyugtában nem engedhetők meg. 6. A szövegben a kezelő pénztárnok nevének megnevezésére szükség nincsen.

— **A második magyar város — New-York.** Nem szabad megütközni a címen, mert igaz. A föld kerek ségen fővárosunk után New-York az a város, amelynek legtöbb magyar lakosa van. A legutóbb tartott new-yorki polgármester-választáskor tünt ki ez, sok más érdekes ténynyel együtt. Nemesak a magyarok vannak ott ily szép számban képviselve. Több olasz lakosa van, mint Nápolyban, stöbbnémet, mint Németország legfőbb városában. Ezenkívül skandinávok, oroszok, csehek is rendkívül nagy számban laknak még New-Yorkban. Zsidó lakosság, pedig háromszor annyi, mint bármely hasonló nagyságu területen a világon. Annyi itt az idegen, a bevándorolt polgár, hogy a választók csak egy hatodrésze született amerikai. A választás ideje alatt tizenkilenc különböző nyelven mondtak kortesbeszédet.

— **Elnökválasztás a mezőtúri jótékony nőegyletnél.** A Zagyva Lajosné urnő Debrecenbe eltávozására folytán (férje oda neveztetett ki kir. közjegyzőnek) megüresedett elnöki állást folyó hó 17-én délután tartott rendkívüli közgyűlésén töltötte be az említett egylet. Mondhatjuk az érdeklődés nem mindennapi volt. Ötven nő vonult fel alkotmányos jogának gyakorlására. A gyűlés példás rendben folyt le. Titkos szavazást kért egy iven 20 nő, mire az el is rendeltetett, s az eredmény az lett, hogy a beadott 50 szavazatból 35 szavazatot Ambrus Péterné urnő kapott, s így e szép multu, áldásos működésű egylet elnöke ő lett. Ambrus Péternében nemes gondolkozási és áldozatra kész elnököt talált az egyesület. Midőn őt e szép állásában üdvözljük, kívánunk neki erőt, türelmet és kitartást, hogy vigye e nemes egyesületet előbbre a virágzás útján elődei példáját követve. Fáradozásán legyen Istennek áldása! Az egylet örökös diszelnökévé Zagyva Lajosné választotta meg, kitől szép ünepség keretében bucsuzott Mezőtúr közönsége. Vajjon Debrecenbe fogadja e olyan benső Isten hozott, ezt a nagy egyháztársadalmi munkaerőt?

— **Hírek a hódmezővásárhelyi nagy egyházból.** — *Népmozgalmi adatok a ref. egyháznál.* Az ev. ref. egyházban 1905. évben megkereszteltetett 436 fiu, 438 leány; összesen 874 gyermek. Törvényes házasságból származott 423 fiu, 421 leány, összesen 844 gyermek. Meghalt, illetőleg egyházi szertartással temettetett 566 fiu, 531 nő; összesen 1097 egyén. A halottak közül házas volt: 315, özvegy 215. Esküdtött 330 pár, Ezek közül vegyes házasság volt 62. A vegyes házások közül a gyermekek ref. vallásban nevelésére nézve megegyeztek 32-en. A fogyás nem számítva az áttéréseket 153. Annál örvedetesebb az egyháztársadalmi élet, melynek élén a ref. nőegylet vezet. Ez az egylet dec. hó 28-án a Sas vendéglő nagy termében fényesen sikerült jelmez estélyt tartott. Erről a következő tudósítás számol be: *Jelmezestély a "Sas"-ban. A ref. nőegylet mulatsága.* „Tündéerkertté allakult a Fekete Sas impozáns, diszes

nagy terme. A református nőegylet varázsolta azzá. Olyan programmal lépett a jelenvolt diszes nagy közönség elé, a melyet nálunk még nem produkáltak estély keretében. Vásárhely város üde, ifju szép leányai voltak e kert virágai. Csupa báj, csupa kellem volt minden mozdulatuk. Fellengző tündérszárnyain röpképzületünk az örök ifjuság virágos mezőire. A református nőegylet — elsősorban pedig Tamáskáné Nyizsnyay Aranka érdeme a szép estély teljes sikere. Az ő fáradságot nem ismerő, ambíciózus buzgalmanak, leleményes rendező képességének finom izlésének köszönhető, hogy az est oly fényesen sikerült. Dicséret illeti a bájos szereplőket s az egész rendezőséget. A közönség méltányló elismerése az ő jutalmuk . . . Ebben volt is részük bőven. Az a sok taps és éljen, — mely ez este elhangzott, mind az elismerés kitörése volt. A reform. nőegylet nálunk merésznek mondható vállalkozása a jelmez-estély rendezésében anyagilag is sikerültnek mondható. Bevétele mintegy 800 korona, de kiadása is tetemetes. Felülfizettek: Borotvás J. 20 fillért, Lázár Sándor. Szomor István, Rác Andor, Hódi Lajosné, Müller István, Dura Lajos Hegedüs Sándorné, Kulpin Lajos 1—1 koronát, Kovács Mihályné, özv. Hegedüs Sámuelné, Heller Simon, ifj. Kun M., Singer Arnold, Vékony Józsefné, Balogi Imre. és özv. Szomor Dezső, Bányai Sándor 5—5 koronát. Szives köszönet érte. A jelmezestén meg jelent Besenyeyi Szél Farkas debreceni kir. táblai elnök is ki dr. Baksa Lajos vendége volt. — A társadalmi mozgalmak közt emlékezzünk a *ref. tanítók gyűléséről is*. — A hómező-vásárhelyi ev. református tanítótestület 1906. január hó 2-án, délelőtt fél 9 órakor a tantestület helyiségében gyűlést tartott. A gyűlés tárgyai. 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Értekezés azon tételről, hogy a kitünő eredményt felmutató tanítók nevei az egyházmegyei jegyzőkönyvben közzététessenek-e. A tanügy érdekében helyes-e a tanítók ekként való osztályozása? 4. Javaslat Szabó Imre tantestületi tagnak általános testület alakítása tárgyban beadott indítványára. 5. Mit tehet a tanító az alkoholizmus megállítására? Előadó: Gál Károly. 6. Pénztári jelentés és az 1906. évi költségeloirányzat tárgyalása. 7. Könyvtári jelentés. 8. Tisztújítás. 9. Indítványok. Miről irjak még? *A városi kórház* szép karácsony esti ünnepet rendezett, *a szentes-orosházi vasut* megnyílt, a póttartalékosok családjai részére a város 10,000 koronát szavazott meg. Mindez élet és mozgás, a haladás és az evangéltom szelemében s ez bizakodásunk az ujesztendőre, mely hogy szerencsés legyen: szívből kívánjuk. *r. l.*

— **Sajtóhibák javítása.** A Debreceni Prot. Lap mult heti (52-ik) számában kiadott *Nyílt Válasz* sajtóhibái így javítandók: A 805. lapon a cím alatt „K. A.” helyett K. B. olvasandó Ugyanazon lapon alulról 5. sorban a 6. szó „élet” helyett itélet-nek, a 806. 1. felülről 20. sorban a 3. szó, „ugyanis” helyett lesz ugyis, a 806. lapon felülről 2. sorban első szó „népiskolai hatóságtól”

helyett: népiskolai hatóságról olvasandó és a közlemény latat álló „A. Zs.” helyett: „V. Zs.”

— **Csodatevő képek.** Jó lélekkel elmondhatjuk, hogy a különböző varázserejű tárgyak és dolgok ezek a ma már Fetizmusra emlékeztető maradványok, egyszerűen a keresztyén antikvitások sorozatába tartoznak. Azért igen ve-gyes érzelmekkel olvassuk azt a vitát, mely a mária-pócsi könnyező Mária-kép dolga felett ujabban kifejtett. A kép könnyezett vagy úgy tetszett mintha könnyezett volna. Legalább ez a hír kelt lábra. És a műveit papok a helyett, hogy hagyták volna e hitet teljesen egyéni hit-nek, mely nem nézi a valóságot s meglegszik azzal a mit szeretne, ez alkalmat akarták fel-használni arra, hogy a kép csodatevő ereje uj-fent igazoltassék. A dolog nem ment simán és Gyula püspök jan. 11-re széleskörű tanu kihall-gatást és konfrontálást rendelt. Nem tudjuk mi-ként ütött ki a vizsgálat, de nagyon sajnáljuk, hogy a hitre tartozó dolgokban ilyen idejét múlt és izléstelen eljárás foganatosított. A naiv hit-nek nincs szüksége ilyen bizonyítékokra s ezek a csodatevő képek még a kath. egyházra is tel-jesen feleslegesek. Az pedig, hogy más vallásuak tanuskodjanak a könnyezés mellett éppen non sens. Hitünknek nincs szüksége rá, józan eszünk meg tiltakozik ellene.

— **Hírek Nagybányáról és környékéről.** *Az ev. ref. vallásu szegény iskolásgyermek*ek között osztott ki a ref. iskolaszék több rendbeli ruhaneműt, melyhez hozzájárulni szivesek voltak különösen Robelly Lajosné, Ötömösy Gyulané, Révész Jánosné ruhaneműkkel. N. N. 2 koronával. Pokol Elek 4 koronával. A gyermekek ruhát, ken-dőt, sapkát, csizmát, stb. kaptak és egyéb segélyben is részesültek. — *Himenhir.* Filep Imre ki a debreceni főgymnáziumnál is működött, n.-bányai áll. főgymnazi-umi tanár Diószeghy Berta Amália özv. dr. Harácsék Imrénével e hó 23-án, délben 12 órakor esküdött meg. A polgári házasságkötésnél tanuk voltak Soltész Elemér ev. ref. lelkész és Diószeghy Aladár honvéd huszárhad-nagy, a menyasszony testvére, az egyházi esketésnél pe-dig tanuk voltak Virág Lajos nyng. városi főjegyző és ugyancsak Diószeghy Aladár. — *Jótekonyság* A nőegylet a szegények karácsonát kereszthegeyen, veresvizen, a Mária-menházban eszközölte. — *Misztótfaluban* dec. 17-én megalakult a fogyasztási szövetkezet 200 taggal, 380 üzletrészszel, 10 kor. befizetés mellett. Igazgató elnökül Kiss Sándor ref. lelkészt választották, felügyelőbizottsági elnökül Guzman Dénest, pénztárosul ifj. Kató Danielt, a ki az ügy-nek hive, a szövetkezet a „Hangya” kiküldöttének, Meskó

Pálnak közvetítésével jött létre. — *Népmozgalmi adatok a n.-bányai ref. egyházban.* 1905. évben születet 39 fi, 41 leány összesen 60. Meghalt 38 fi, 35 nő összesen 73. Ehhez jön még egy fi, ki külföldön halt el. Házasság kötött tiszta 9, vegyes (római kath. ev. 9; ev. ref. gör. kath. 7, ev. ref. és ágostai 2) 18 összesen 27. A gyermekek vallására 4 esetben kötöttetett egyeség és pedig 3 esetben a róm. kath. fél, 1 esetben, az ev. ref. házastárs javára. — *Magyar gör. kath. egyház Nagy-bányán.* Egyelőre csak egy röpitatban van meg, melyet nagy ügyszeretettel és odaadással irt meg Thurzó Ferencz ceglédi tanár n.-bányai fi, és sok száz példányban szétküldözött a vidéken. Thurzó történeti bevezetés után megalapítja, hogy a n.-bányai száz éves g. kath. felekezet ma a legnagyobb t. i. 4242 hívőt számlál. Kimutatja, hogy itt a városban (eltekintve a telepektől) 1843 magyar és 1257 oláh anyanyelvű g. kath. van. Nem igazságos tehát, hogy 60 % magyar kénytelen oláhnyelvű istentiszteleten résztvenni a 40 % oláh miatt. Thurzó azt javasolja, hogy alakítsanak külön egyházat a magyarok s éppen ez az, amit mi helyeselni soha sem fogunk. Az ev. prot. egyház miért tud olyan szépen magyarosítani, azért mert a több nyelvű gyülekezetet együtt hagyja a magyarral s a magyar lassankét mind több több tért hódít. Itt sem kellene, a világért sem megosztani az egyházat, és felesleges, sőt határozottan káros volna, hanem felváltva magyar és oláh istentiszteleteket tartani s ha megkedvelik a magyart, majd fog növekedni a % folyton előnyösebben. Persze ez sok tényezőtől függ, elsősorban maguktól a hivektől, s egy röpirattal bajosan fogjuk azt a nagy kérdést elintézni, hogy a g. kath. magyar, saját hazájában magyarul is dicsérje az Istent, de azért elismerésre méltó Thurzó szép törekvése, habár röpirata itt-ott nagyon is rhapszodikus. — *Uj segédlelkész.* Boronkay Béla a n.-bányai ev. ref. egyház ujonnan választott s. lelkésze és hitoktatója jan. 7-én foglalta el helyét.

— **Békési level.** Békés városa a törvény értelmében csak nagyközség, de akár lakosainak számát, akár intézményeit különösen főgimnáziumát tekintve semivel sem áll kátrább az alföldi nagy városok mögött, különösen a református egyház pedig Budapest, Debrecen, Hódmezővásárhely, Mezőtur után mindjárt az ötödik sorrend szerint. A hivek száma 20,506. Született a múlt évben 802 (40-nel kevesebb mint 1904-ben.) Közülök 765 született élve, 37 holtan. Az élve születetteknek több mint fele, 386 fiu volt; 379 pedig leány. Meghaltak 689-en; közülök 343 férfi, 346 nő. A 38 halva született hozzászámításával a halottak összes száma 726. A 37 halva született hozzászámításával a halottak összes száma 726-ot tesz ki. Eszerint az egyházközség népeség szaporulata 76 lélekből áll, kik közül 43 fiu és 33 leány. Egyházi szertartás mellett 182 pár kötött házasságot. A református vallásra hatan tértek át, de ugyancsak hatan el is hagyták e vallást. A lefolyt évben is számos jótékony adománynak és hagyománynak lett részese az eklézsia, melynek összlege 5412 korona 05 fillér tesz ki. Néh. Kocsor Gergely és neje Durkó Sára 2000 koronás alapítványt tettek urasztali kellékek beszerzésére és ugyancsak 2000 koronát adtak a szegény iskolás

gyermekek felruházási alpjára is. Segéiyezésre az egyház összesen 991 kor. 34 fillért fordított; ebből 864 kor 14 fillért szegény iskolás gyermekek 127 kor. 20 fillért pedig egyéb szegények segítésére. Az egyháztársadalmi élet a köz társadalmi mederben olvad fel; a társas körök s kaszinók vezetnek, bálokkal s még a bünügyi szenzációval. Ezt annyiban érve, hol a kártyapénz és számos játékkártyákat legközelebb a kaszinóból ellopták. Morál: nem kell kártyázni, de ekkor mitől alakulnának a kaszinókbevételei? Hiszen még Debrecenben is feliratok hirdették a játék teremben, hogy a kártyapénz el érte a 20 ezer koronát. Így aztán természetes, hogy valóságos oázis számba mennek a főgim. tanárok által rendezett érdekes előadások. Ilyent tartott legközelebb jan. 2-án Körbe Tivadar főgim. igazgató Polynéziáról. Előadását melyet vetített képekkel élénkített, nagyszámu intelligens közönség hallgatta végig, mely a valóban szép képsorozat bemutatása után a legnagyobb elismeréssel gratulált a tevékeny rendezőnek. A képekhez irt szellemes szöveget Haraszty Sándor főgymnasiumi tanár olvasta fel. A mi végtelenül sivár társas életünk mellett ezek az előadások valóban hézagot pótolnak. A szórakoztatás köntösébe bujtatva, könnyen hozzáférhetővé teszik a szellemi táplálékot, anélkül, hogy ezáltal a nagy közönség nagyobb anyagi megterhelésével járnának. És ez nagyon is helyén van, mert a város lakói között sok a szegény ember. Bizony ezek a télben gyengén fűtenek és még gyengébben élnek. Ez az oka hogy Békés község közegészségügyi bizottsága a napokban foglalkozott a felállítandó lövágóhidkérdésével. A bizottság a javaslatot pártolólólag terjeszti a közgyűlés elé. Ha a lövágóhid eszméje megvalósul, egygyel megszaporodik export cikkeink száma, melylyel a motoros segítségével Csabát, Vésztőt eláraszthatjuk. A lóhus is valmi. De azért nem kell félni, hogy a jó ügy oltárára is jutnak adományok. A békési Kossut-szobor javára több jelentékenyebb adakozás történt. A bálózási kedv sem esőkent, a nép bálók színhelyét a Dübögőt serényen díszítik. A társadalmi élet is élénk. Örvendetes előléptetés az a két kitüntetés is a többek között, mely egyházunk és városunk két tevékeny férfiát érte. Az egyiket Dr. Szegedi Kálmán ügyvéd kapta, kit gróf Wenckheim Frigyes uradalmi ügyészének nevezett ki, a másikban V. Tóth Antal járási állatorvosnak volt része, kit a földmivélsügyi miniszter egy rangfokozattal soronkivül előléptetett. Mindkét kitüntetés lankadatlan munkáságnak általános ismert érdemeknek jutalmazása, mely idealisan gondolkodó, nagy képzettségű szakembereket ért; éppen azért őszinte örömet keltett lakosságunk minden rétegében.

r. l.

— **Kath. orgona-állítás** a reformátusok segítségével. Szalontán ideális állapotok vannak a különböző vallásfelekezetek között. Ennek bizonyosága az a körülmény, hogy most midőn a szalontai róm. kath. templomban lévő orgonateljesen használhatatlan állapotba jutott, a város lakosai között valláskülönbség nélkül igyekeznek e bajon segíteni s új orgonát beszerezni, részint társadalmi gyűjtés útján, részint e célra rendezendő hangversenynyel. A hangversenyt legközelebb megtartják a kaszinóban s azon város előkelői fognak részt venni. Im egy követendő példa!

— **Gyász.** Fejér Lajost, A mezőtur főgimnázium kiváló tanárát megrendítő csapás érte. Jó felesége, két gyermekének gondos édesanyja, rövid, de súlyos szenvedés után január 3-án kisenvedett. Még karácsony második napján életvidáman ment a templomba, a hol mint kersztanya teljesítette a keresztyén nő egyik szép tisztét.

Ez alkalommal azonban erősen átfázott úgy, hogy hazamenetele után ágyba kellett feküdnie. Nem is kelt fel többé. Elebb tüdő- majd melhártya-gyulladásba esett és a gyilkos kór egy heti szenvedés után kioltotta a szerető férj és apró gyermekekre nézve pótolhatatlan életet. Vigasztalja meg a gyászoló családot a Mindenható, aki a jó emberek részvétele is tud vigasztalást nyújtani. — A bánatos felek a következő gyászjelentést adták ki: Alólirottak úgy a magunk, mint a nagyszámu rokonság nevében is fájdalomtól megtört szívvel tudatiuk hogy a legjobb feleség, gondos jó anya, meny, testvér és rokon Fejér Lajosné szül. Haits Margit, — gymn. tanár neje, a f. év január 3-án d. u. fél 3 órakor egy heti súlyos szenvedés után életének 38-ik, boldog házasságának 16-ik évében elhunyt. A boldogultak hült tetemeit f. év január 5-én, pénteken d. u. 2 órakor az ev. ref. egyház szertartása szerint a háznál tartadó ima után fognak a felsőrészi sirkertben örök nyugalomra tétetni. Mezőtur, 1906. január 3-án. Áldás és béke drága poraira! Fejér Lajos, férje Fejér Gyula, Fejér Margit, gyermekei Özv. Fejér Jánosné szül. Bordács Terézia anyósa, Fejér Miklós, sógora, nejevel, Haits Vilma férjével Bancsó Antalal, Haits Ilona férjével Semsey Miklóssal, Dr. Haits Dezső nejevel, testvérei és sógorai.

— **A bihar-diószegi** fényes multu nagy egyház új lelkipásztora, nagytsizt. és tudós Veress István ur e hó 7-én foglalta el hivatalát, hatodikán utazott el a bihari egyházmegyéből öt elkísérő barátai, rokonai társaságában Diószegre, hol az állomáson százakra menő sereg várta a presbiteriummal Bodor Pál h. lelkész urral együtt, Bodor tiszteletes ur szeretettel üdvözölte az érkező lelkipásztort, ki ékes szavakban köszönte meg az impozáns, valóban ragaszkodásról, szeretetről tanuskodó fogadtatást. Az egyház a paróchiális szobákban villás reggelivel vendégelte az érkezőket. Itt üdvözölte a Diószeg vidékéről jöttek nevében Pozsgai Károly — a kerület 48-as pártelnöke a bihari egyházmegyéből jött vendégeket, a kiknek nevében Csernák B. egyházmegyei jegyző köszönte meg a szives fogadtatást. Másnap 7-én a szép nagy templom már a kora reggeli órákban zsufolásig megtelt. Mintegy háromezer hívő lélek gyűlt ott egybe, hogy hallgassa, egyre növekedő elragadtatással. Veress István urnak II. Tim. 2. 3. alapján művészi izléssel kidolgozott beszédét. Hívei szívében maradandó hatása lesz nagy ékes-szólással előadott jeles beszédének, a melyben éles látással, mély tudással rajzolva meg, hogy micsoda feladat vár a lelkipásztorra, Krisztus jóvitézére és nagy élet ismerettel, szívének, lelkének szeretétével fejtette ki, miként akarja ő ezt a vállaira nehezedeő feladatot megoldani. Délben kétszáz terítékes közebéd volt az új lelkész tiszteletére, együtt volt ott a polgárság színe java és az intelligencia felekezeti külömbőség nélkül. Balassa Bálint a szőlészeti iskola főigazgatója éltette szép szavakkal az új lelkészt; Csák Máté nagyváradi lelkész a történeti multtal híres nagy egyházat.

Szebbnél szebb beszédek hangzottak el, melyek a nagy tudomány, külföldön is ösmert nevű új lelkészt az erős, fényes nagy gyülekezetet vették körül hódolattal. A közebéd hangulatának emelésében nagy érdemük van Csák Máté s Major Gyula bihari e. megyei tanácsbíróknak; amaz szellemes toasztjaival, ez elragadó kuruc énekeivel bilincselte le a közönséget. A vendégek azal a meggyőződéssel térhettek haza, hogy egy kiváló tudós lelkész és egy lelkes nép, fényes gyülekezet találtak itt egymásra. Isten áldása rajtok!

— **Két uralkodó.** XIII. Alfonz spanyol király, a ki a lapok hire szerint protestáns (Bulsterberg Éva) hercegnőt veszen feleségül a balticóniai anglikán kápolna építését alkotmány ellenesen is meggátolni törekedett s úgy nyilatkozott, hogy az merénylet ősei hite ellen. Egészen ellentéte ennek a jezsuiták által nevelt uralkodónak III. Viktor Emánuel olasz király, ki a római protestáns templom ügye iránt legmagasabb érdeklődését nyilvánította, és az új ev. templom építésének tervét magának előmutattatta. Az ultramontán lapok ezért a legvehemensebben támadják a királyt és a kormányt s a választások alkalmádól visszatorlással fenyegetöztek. Az idő azonban nagyon ellenök fordult. A vatikánból megindított reform mozgalomnak is egyik célja, hogy a politika a kath. egyházban háttérbe szoríttassék, tisztára ellenök szól. Egy ilyen mozgalom nálunk is elkelne.

— **A debreceni Főiskola jog és theol. akadémijába** a II. félév kezdődik január 20-án és tart január 28-ig, az aláírások ideje január 31-ig terjed. A II. félévi előadások kezdődnek február 1-én s tartanak január 15-tg. A második félévi pót és javító vizsgák ideje márc. 3-ka.

— **Kiegészítés a debreceni ev. ref. egyház népmozgalmi adataihoz.** Házasság kötött 502. Ezek közül egyháziilag nem esküdtek 40-en. Az 502 házasság között volt 117 vegyes házasság. Egységre nem lépett 20 pár. Egységet kötött javunkra 55, kárunkra 42.

— **A Főiskolai Gazdasági Tanács** az új szervezeti szabályzatnak megfelelőleg január 3-dikán alakította meg különböző bizottságait, melynek elnökei Kiss Albert (pénzügyi bizottság), Orosz István (építettő), dr. Ferenczy Gyula (kötvényvizsgáló) lettek. Ezenkívül kiküldettek a pénztárvizsgálók és a kölcsönügyi bizottság tagjai is mind a négy évnegyédre. Ez alkalommal választott meg pénztári ellenőrré Agárdi Lajos eddigi pénztári segédtitviselő Kormos Miklós és Magyar István ellenében. A bizottságok és a Tanács tagjai közt helyet foglalnak a helybeli pénzügyintézetek igazgatósági tagjai is. Midőn az egyházkerületi gyűlésen e kérdés szóba került, Eröss Lajos és Lengyel Imre bizottsági tagok

olyan indítványt terjesztettek elő, hogy az inkompatibilitás ez esetben kimondassék. Ezen indítvány ügy emlékezünk, hogy általános helyesléssel találkozott. A szervezeti szabályzatban ennek azonban semmi nyoma sincs, azért őszintén szeretnénk tudni, hogy mi történt tulajdonképpen e dologban, s mi az a mit az illetők tulajdonképpen elérni akartak?

— **Az eperjesi jogakadémián** az 1905—1906. tanév II-ik felére a beiratások 1906. január 9-től 19-ikéig eszközözendők; az előadások január 23-ikán veszik kezdetüket. Utólagos felvételnél január 20—22. napjain dékáni, azután pedig tanári-kari engedéllyel lehet helye. A félévi tandíj 50 kor. Evangélikus lelkészek, tanárok és tanítók fiai — tekintet nélkül vagyoni viszonyaikra — minden további folyamodás nélkül, a tandíj felét fizetik.

— **Értesítés.** A kecskeméti ev. ref. jogakadémián az 1905/906. tanév II. felére 1906. január 6—22-ig lehet beiratkozni. Ezentúl a joghallgatók féléve február 18-ig a késedelem kellő indokolása mellett, a jogakadémiai igazgató-tanács engedélye alapján történhetik. Az akadémiai előadások január 23-án kezdődnek. Az akadémián fizetendő iskolai díjak a következők: Félévi tandíj 30 korona, a Joghallgatók Segítő- és Önképző-Egyesülete javára félévi tagdíj 5 korona. Az újonnan érkező Joghallgatók — kik az első félévre beiratkozva nem voltak — a fenti összegben kívül 8 korona könyvtárdíjat és az országos tanári nyugdíj-alap javára 12 korona nyugdíj-járulékot tartoznak fizetni.

Tartalom-jegyzék: A tűz. Vándor. A szociálizmus. Dr. Ferenczy Gyula. — Tárcza: Katholicizmus és nemzeti hanyatlás. — A debreceni református Kollégium története. Balogh Ferencz. — Tanügy: Az országos ref. tanáregyesület választmányi ülése Debrecenben. — Különfélék.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Eladó orgona.

A dobri ev. ref. egyház templomában 8 változatu pedálos s még használható állapotban lévő orgonája helyett — Földi Sándor földi javakkal megáldott buzgó s áldozatkész hitsorsosunk — egy nagyobb szerű orgonát készíttetett, így a jelenlegi szükségte, enné válván. — azt kisebb templommal bíró egyházaknak jutányos áron — való megvásárlására telajánljuk.

Dobra, 1906. január 9.

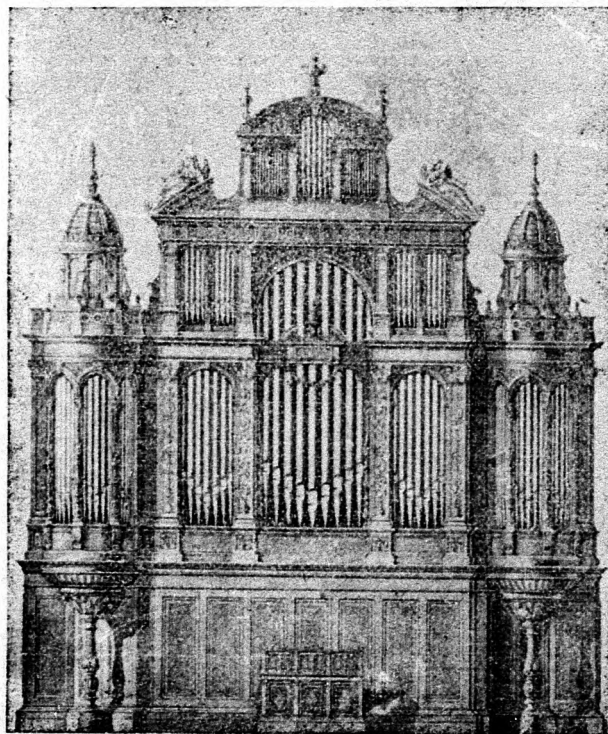
Korány János
ev. ref. lelkész.

A Szent-István-bazilika orgonája.

1902. évi december hó 17-én folyt le ama emlékezetes közgyűlés, melyen a székesfőváros közönsége elhatározta, hogy a lipótvárosi Szent-István-bazilika orgonájának az elkészítését Angster József és fia pécsi orgona-gyárosokra bizza. A bizottságban Erney József volt az, ki a szorongatott magyar orgona-ipar érdekében szót emelt; a közgyűlésen pedig Gelléri Mór, Erney szavaira hivatkozva kezdette el a vitát s többek hozzászólása után véglegesen eldöntötték e nagyfontosságú kérdést a magyar orgona-ipar javára.

Azóta két év múlt el. Ezen idő alatt hol nyíltan, hol alattomban, hol hirlapi cikkekben sok kicsinylő, becsúszó, gyanúsító szót hallottunk; sőt voltak olyanok is, kik kárörvendve már előre hirdették a fölsülést és élénk fantáziával holmi fiaskóról is beszéltek.

Ha igaz az, hogy: „Finis coronat opus“, akkor joggal mondhatjuk ezt most, midőn büszkeséggel és jól eső örömmel jelenthetjük, hogy Magyarország legnagyobb orgonája immár készen áll a mesés szépségű bazilikában, s eljött az ünnepélyes pillanat, midőn a művész kezei alatt a sipoknak tömege megszólalt és szívet-lelket megrázó hangjai, egyesülve a hívők ezreinek imáival, keresztül törtek a felhőkön és fölszálltak a nagy mintenség Alkotójának csillag-trónusához. Áll már a mű! Angsterék a beléjük helyezett bizalmat kamatostul adták



A Szent-István-bazilika orgonája.

vissza; oly fényesen, oly geniálitással oldották meg nehéz és felelősségteljes feladatukat, hogy az ember elbűvölve áll meg a kolozsális műalkotás előtt s nem

tudja, hogy min csodálkozzék jobban, a művész nemes ihletésén-e? avagy a mester mélységes tudásán? Bámulja-ő egy ideg érzékenységgel bíró, rendkívüli finom és komplikált szerkezetnek precíz és kifogástalan működését, avagy gyönyörködjek-e inkább az egyes változatok csalódásig hű jellegzetességén, és a hangszíneknek pazar fonságában? Elismeréssel adózunk-e ama minden nehézséget leküzdő nemes ambícióok, amely folyton sarkalta őket a munka folyamán, avagy hálátelt szívvel üdvözljük őket, hogy ilyen mesterművet létrehoztak?!

Nem kis fontosságú volt a tűzpróba . . . az is megtörtént. Az orgonát a főváros által kiküldött bizottság vette át, melynek tagjai: Bellovits Imre, Erney József és Wavrincez Mór voltak, kikhez még Lung György fővárosi tanácsnok csatlakozott. Egyszerűen csak azt a tényt akarjuk konstatálni, hogy a bizottság tagjai elragadtatással beszéltek a műről, mint unikumról s a leg-hízelgőbb szavakkal elismerésüket nyilvánították.

A Szent-István-bazilika orgonája jelenleg Magyarországon a legnagyobb orgona. Az orgona 65 változata 3 Manualén és a Pedalén van elosztva és pedig úgy, hogy az I. Manualra 20, a II. Manualra 16, a III. Manualra 14 és a Pedaléra 15 változat jut. Az orgonához szükséges sűrített levegőt egy 4 lóerejű electromotor szolgáltatja, mely az egyik torony fülkében van elhelyezve. A műben van 467 fasip, 234 horganycip, 426 nyelvcsip és 3325 ónsip. Összesen 4452 sip.

E csodálatos orgona a modern technika minden vívmányával föl van szerelve. A játszónak minden eszköz rendelkezésére áll, sogy a hatamas művet teljesen kihasználhassa és hogy kombinációkat, hangszínezeteket a legnagyobb könnyűséggel állíthasson elő. A játzó feladatát még az a körülmény is megkönnyíti, hogy a legkomplikáltabb zenenmü előadásához szükséges regisztrálást előre elkészíthet úgy, hogy játékközben csak egombocsát kell megnyomnia, miáltal legmeglepőbb hangszínezéseket idézheti elé. Dacára a mű nagy arányainak, a legnagyobb könnyűséggel kezelhető és a billentyű járása egyenlően kellemes, akár egy Manualal vagy az egész művel játszanak.

Miután megismertettük a nagyszabású remekművet, azt hisszük, hogy kellemes kötelességet teljesítünk akkor, midőn az orgonát helyszüke miatt csak-kicsinyített alakban bemutatjuk.

Angster József szül. 1834ben Kácsfalun, Baranyamegyében. Már kis gyermek korában nagy kedvet mutatott a technikai szép munkák iránt, Igy sipládát, fuvolát készített, amellet iskolába járt, mignem az asztos mesterségre adták, melyet Eszéken meg is tanult. 1885ben Bécsbe került, hol három évig mint asztalossegéd dolgozott. 1864ben ugyanott Titz Péter harmonium- és orgonagyárába kerül, hol alkalma volt egy 84 változattal bíró négy Manualos orgonát láthatni. 1862ben Svájce ment, hol főleg a luxerai orgona kötötte le figyelmét.

1862ben Párisnak vette útját, hol a világhírű Cavallé-Coli orgonagyárban talált foglalkozást. Ottan tartózkodása alatt készült a St. Sulpicei 100 változatu a Notre-Damei 86 változatu orgona. Három esztendeig dolgozott Cavallé-Collnál, hol elméleti és gyakorlati ismereteit kibővitte az orgonakészítés terén. 1866ban visszajött szülőföldjére Kácsfalura, a honnan pár havi tartózkodása után Pécsre ment, hl állandóan letelepedett. 1869 tavaszán elkészítette a pécsi izraelita templom 24 változatu orgonáját, mellyel egyszersmineenkorra mepállapította hírnevét. Ezen első műve úgy sikerült, hogy az máig is mestermü. Nemsokára új megrendelések is érkozték mindenfelé fölkarolták és ő a beléhelyezett bizalmat meg is érdemelte.

1875ben boldogult Haynafd Lajos kalocsai érsek székesegyháza számára egy 85 változatu pneumatikus orgonát rendelt nála, melynek sikere folytán „Kalocsai érseki orgonaépítő“ praedikatummal lett kitüntetve. 1889ben a pécsi székesegyház 46 változatu orgonájának elkészítésével, bizták meg, mely műve éppen a 100-ik volt. A lipótvárosi bazilika számára épített 65 változatu orgonát, 450-ik műve a cégnek.

Angster családós ember; gyermekei közül Emil és Oszkár, kik miután atyjuktól az orgona építészet művészetében kiképezték magukat, tapasztalataikat kibővitendő, több évi külföldi tanulmány utra indultak. Miután szakértelmüket a legmagasabra fokozták vissza tértek atyjuk üzletébe, hol most már több év óta működnek. A milyen igénytelen egyszerű, szerény, talpig becsületes jellemes s mindenkifölött vallásos ember az öreg Angster: épp olyanok fiai is. De nemcsak ezt örökölték apjuktól hanem örökölték annak geniálitását is, mit legjobban bizonyít a bazilika orgonája, melynek tervezésében, készítésében oroszlanrész a fiatalokat illeti. A fiuk apjukra az apa fiaira méltán büszke lehet! E két derék jó fiu a művészek méltó utódja! A gyárat fejleszteni fogják Isten segítségével és felvirágoztatni a legfelsőbb fokig.

Az Angster-féle orgonagyár ma hazánk legnagyobb ilyenmü gyára, melyben 80—100 munkás állandóan dolgozik.

Angsteréket a legőszintébben üdvözljük most, midőn e világraszóló orgonáról irunk. Fogadják tőlünk az elismerés palmaágát és a tisztelet babérját! Hála az isteni Gondviselésnek, hogy Magyarországon az orgonaépítés művészetének ily hatalmas triésze van! Nemzetünk büszke lehet ezen polgártársainkra, kik a magyar orgonaépítészetet ily magasra emelték! Ad multus annos.

Hirdetések felvételnek

a

Debreceni Protestáns Lap
kiadóhivatalában.

Pályázat férfikarra.

A debreceni ev. ref. főiskola Kövesdy János kegyes alapító végrendelete értelmében ebben az évben férfi négyes karra írott eredeti gyászénekekre hirdet pályázatot a következő feltételek mellett:

1. A gyászének szövege az ev. ref. egyház tanainak megfelelő, inkább vigasztaló s olyan tartalmú legyen, hogy azt a főiskolai énekkar úgy az alapítók emlékünnepevényén mint más gyászünnepevényeken, temetéseken is előadhat.

2. A pályamű vezérkönyv alakban férfi négyesre irandó, egy eredeti példányban és két másolatban adandó be. A szólamok külön kiírása sürgősen. Legyen dallamos, átkomponált (esetleg versszakos, de ekkor két versszaknál többet nem használhat, előadása legalább 3 percig tartson) szabályos összhangzatú, nagyon nehéz ne legyen. Tenornál a-n felül, basszusnál f-nél alább ne terjedjen. Magán énekrészek kerülendők.

3. A pályamű idegen kézzel írva, a szerző nevét rejtő jelegés levéllel ellátva 1906. év június 1-ső napjáig alulírott lakására küldendő, a jelegés levélben a szerző lakása és állása jelzendő, a jelige a pályaműre is ráirandó.

A szerzőnek a pályamű bíróság csak egy tagjával megismertetése is a pályázók közül való kizárást vonja maga után.

5. A pályadíjat csak abszolút becsü műnek adják ki.

6. A díjazott mű minden tekintetben a főiskola tulajdona marad.

7. A pályadíj: 1. 150 kor. 2. 100 kor. 3. 50 kor., mely összeget a főiskolai pénztár fog a jutalmazottaknak megküldeni.

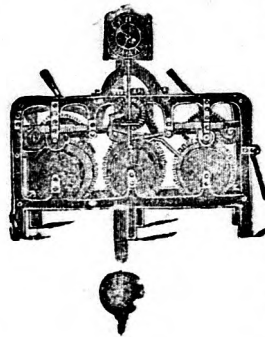
Utánnomást nem díjazunk.

Debrecen, 1906. január 2.

Mácsai Sándor
a főiskolai énekkar vezető tanára.
Szent Anna-utca 29. sz.

Toronyórák

palota-, városházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközli



Mayer Károly utóda

Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

Budapest, VII., Csömöri-ut
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

ALAPITTATOTT

1845-ben.



ALAPITTATOTT

1845-ben.

A nagytiszteletű lelkészek, tanárok és tanító urak figyelmébe!

Van szerencsém szives tudomására hozni, hogy a

téli idényre

raktáram mindennemű **férf és fiu ruhákkal** dusan fel van szerelve.

Nagy választékban, elegáns kivitelben, tartós anyagból, szolid árak mellett beszerezhetők.

férfi és fiu öltöny, felöltő, szalon ruha, gyermek costum esőköpeny

— (havelock), iskola ruha, zsinatkabát, palást, főveg, stb. —

Mérték szerint külön osztály. — Ev. ref. papi egyenruhák.

Különös figyelmébe.

Nagy előnyben részesülnek azon t. vidéki szülők, kiknek fiai helyben hallgatják az iskolai előadásokat, mert részökre nálam vásárolt ruhákat díjtalanul javítom és vasalom.

Kitünő tisztelettel

NEUMANN M.

cs. kir. udvari szállító, elsőrangú az ország legnagyobb ruha üzlete

DEBRECEN, Piac-utca 49., a m. kir. főpostával szemben.